

**14th Edition of the International Conference on Sciences
of Education. Learning for Life - ICSED 2016, 12-13
May 2016, Suceava (Romania) & Chernivtsi (Ukraine)**

**Studies and Current Trends in Science of Education
Editors Otilia CLIPA & Constantin-Florin DOMUNCO
ISBN: 978-973-166-435-4; e-ISBN: 978-973-166-475-0**

Aesthetic Education - Reassessment of the Aims and Principles of Achievement

---

Constantin CUCOȘ

pp.109-119

©2016 The Authors & LUMEN Publishing House.

Selection, peer review and publishing under the responsibility of the editors.

How to cite: Cucos, C. (2016). Aesthetic Education - Reassessment of the Aims and Principles of Achievement. In O. Clipa & C. F. Domunco, (eds.), Studies and Current Trends in Science of Education (pp. 109-119). Iasi, Romania: Editura LUMEN.

Aesthetic Education - Reassessment of the Aims and Principles of Achievement

Constantin CUCOȘ¹

Abstract

The main purpose of the present research will be a synthetic presentation of the history of human help in the Polish lands during the period from the X-th to the XX-th century, its evolution from ad hoc and appreciative, charitable and philanthropic support to the formation of the system of benefits and professional services. The paper also point out on the most important connection between the development of subsidiarity in other countries and their impact on the development of such activity in Polish lands. In the process of historical development the social organizations have undergone a huge evolution from the provision of temporary and discretionary philanthropic support for the implementation of statutory benefits and services in the post-war state.

Keywords

Human help, medieval caritas, social assistance, philanthropy.

Introducere

Educația estetică este acea dimensiune a formării care vizează pregătirea persoanei pentru a:

- recepta,
- interpreta (semnifica),
- interioriza
- crea

valori estetice concretizate în diferite suporturi sau situații (artă, natură, conduita umană, comunitate etc.), în perspectiva sporirii împlinirii spirituale și a imprimării unui sens superior existenței persoanei.

Dimensiunea finalistă a educației estetice

Ca orice proces finalist, orientat și directivat de scopuri, educația estetică se bazează pe respectarea unor reguli de performativitate didactică

---

¹ Al. I. Cuza University from Iasi.

atât în legătură cu pregătirea și structurarea pachetului de valori specifice, dar și cu referire la procesualitatea acțiunii de predare propriu-zise.

În cele ce urmează propunem un tablou al obiectivelor educației estetice – multiplicare și nuanțare (cf. Hubert, 1965, Bârsănescu, 1935, Văideanu, 1967, Duvignaud, 1979, Moise, 1996, Salade, 1998), după cum urmează:

- a) Formarea capacității de receptare a valorilor estetice;
- b) Potențarea competenței de valorizare, apreciere, judecare a obiectelor sau situațiilor estetice;
- c) Dezvoltarea trebuințelor de valorificare și integrare a esteticului în viața proprie;
- d) Formarea capacității de a crea sau genera esteticul;
- e) Conturarea și afirmarea propriei identități spirituale;
- f) Integrarea în umanitate prin cunoașterea și interiorizarea valorilor estetice universale.

Le vom detalia și actualiza mai jos, într-un mod personal, prin raportare la specificitate, importanță, competențe vizate, contexte de manifestare, grad de intenționalitate etc.

Formarea capacității de receptare

Aceste obiective țintesc capacitățile de „primire” și „întâmpinare” a frumosului, pornind de la palierele de „jos” ale psihicului uman (senzații, percepții) și până la etajele mai complexe ale receptivității (în care sunt antrenate afectele, capacitățile proiective). În această grupă se includ obiectivele referitoare la valorificarea, din perspectiva teoretică și practică, a valorilor estetice și ele se înscriu într-o ierarhie de componente în conformitate cu planurile comportamentale adiacente. Astfel, un prim moment în dezvoltarea receptivității estetice îl reprezintă formarea senzorialității estetice, adecvate limbajului artistic ce urmează a fi asimilat, adică de „ascuțire” a acelor receptori prin intermediul cărora vor fi sesizate conformațiile cromatice, acustice, gestuale etc. etalate de opera de artă. Antrenarea și punerea la treabă a aparatului receptiv constituie un prealabil pentru însușiri ulterioare. Urmează apoi (nu numai decât într-o ordine genetică) un set de exigențe orientate spre stimularea emoțiilor estetice, a acelor răspunsuri afective ce-și au sorginea în structurile de profunzime ale personalității umane și care catalizează recepția. Alimentarea trăirilor afective estetice, cu tensiunile și opozițiile complexe (plăcere-neplăcere, personal-impersonal, interesat-dezinteresat, realizat-nerealizat, prezentă-

absentă, original-originar etc., vezi Weber, 1972, pp.21-26) este presupusă - de asemenea - în această activitate. Receptivitatea estetică trebuie să fie îndreptată și spre noile valori estetice, ce-și fac apariția, și care se impun prin condițiile lor sinestezice de afectare a senzorialității. Caracterul tot mai sincretic al unor arte (ca - de pildă - unele genuri și stiluri ale muzicii tinere sau artei spectacolului, ce înglobează nonverbalul, gestualitatea, vestimentația, muzicalul, comportamentul spectatorilor etc.), dar și lărgirea evidentă a sferei artisticului, reclamă o re-învățare și o lărgire a senzorialității (în măsura posibilului, căci și aici sunt niște praguri!), în acord cu o parte a noilor stimuli culturali.

Potențarea competenței de valorizare, apreciere, judecare a obiectelor sau situațiilor estetice

Educația estetică trebuie să creeze exerciții de apreciere și emiteră de judecăți de valoare, în mod dirijat dar și autonom, cu privire la obiectele sau actele artistice. Aceasta presupune formarea și interiorizarea unor criterii valorice în concordanță cu care să fie apreciate produsele artistice. Formarea gustului estetic reprezintă o sarcină de prim ordin. Acesta se referă la reacția, în cunoștință de cauză și pe baza unei experiențe estetice prealabile, printr-un sentiment de satisfacție sau insatisfacție, în raport cu obiectul estetic. Bunul gust nu este doar o chestiune de predispoziție spontană, nativă, interioară, ci și un însemn sau rezultat al unui bagaj cultural, al nivelului aspirațional, al vizării unor trebuințe înalte. Se cere a fi vizată judecata estetică, adică acel act de deliberare și de ierarhizare într-un câmp axiologic a obiectelor estetice, pe baza unor criterii. Din acest punct de vedere, însușirea unor grile evaluative și operarea în mod autonom a unor ierarhizări constituie un comportament care atestă o anumită maturizare spirituală. Desigur că în materie de artă se instituie comandamente sau dispozitive speciale de validare (critica literară, critica de artă, premiile pentru diferite performări artistice etc.), dar până la rezultatele unor astfel de ratificări (care și ele pot fi discutate, interpretate) este bine ca și persoana să ajungă la o competență valorizatoare și la o apreciere în cunoștință de cauză ce se pot manifesta independent. Formarea unui crez ideatic, stabil, ce caracterizează o personalitate iubitoare de frumosul autentic, va marca realizarea unor convingeri estetice. Toate aceste componente se vor circumscrie în concordanță cu idealul estetic, cu același complex ideatic general spre care se tinde și care fuzionează la un moment dat (la nivel individual sau grupal), orientând și influențând întreaga experiență estetică.

Dezvoltarea trebuințelor de valorificare și integrare a esteticului în viața proprie

O bună educație trebuie să aibă ca țintă creșterea apetitului pentru experiența estetică și a dorinței de apropiere a faptelor artistice, statuarea unor interese stabile și nevoi permanente de intrare în contact direct sau mediat cu opera de artă, de a o achiziționa, când este posibil (cazul unei cărți) sau de a o cunoaște, aprecia, re-edita în moduri ca țin de nevoi, dorințe, posibilități. Efectul evident al unei culturalizări estetice rezidă atât în a fi informat în legătură cu specificul și dinamica spirituală, dar și în a încorpora arta în fapte de viață, în a o susține sau promova. În ultimă instanță, sensul creației este dat de re-trăirea sau re-producerea unor valori, idei, stări - cuprinse în opera de artă - în modul nostru concret de a fi sau de a face. Dezvoltarea unui stil estetic de viață precum și crearea unui spațiu intim, a unui microclimat estetic autentic, purificator și compensator, pot constitui obiective actuale care să contracareze tehnologismul invadator, ideologiile masificatoare sau consumiste, presiunile de de-personalizare sau de-spiritualizare, cărora trebuie să le facem față prin strategii adecvate.

Formarea capacității de a crea sau genera esteticul

Creativitatea în plan estetic poate îmbrăca atât un caracter general, cât și unul particular. Desigur că de dorit ar fi ca toți oamenii să fie creativi în plan estetic iar, până la un punct, așa stau lucrurile. Unii autori încearcă să ridice sintagma de „creativitate estetică” la demnitatea de categorie teoretică distinctă, atotcuprinzătoare. De pildă, un autor francez - precum Jean-Claude Fourguin - o definește astfel: „Prin creativitate estetică înțelegem aptitudinea de a produce într-o manieră specifică (neutilitară) și diferențiată (funcție de indivizi și situații) evenimente, forme, obiecte susceptibile de cristalizare estetică, mai bine zis capabile de a mobiliza virtualitățile senzoriale și emoționale, rezervele de imagini ale spațiului intim după o logică a jubilării și comunicării și nu una de calcul sau de furie” (1973, p. 30). Fiecare individ își creează un ambient axiologic format - dacă nu din obiecte confecționate de noi înșine, cel puțin din asamblări, conexări de obiecte gata-făcute, într-o concepție inedită. Orice persoană care se respectă tinde spre un comportament estetic care este individual și propriu, promovează o „stilistică” de ordin comportamental în raport cu valorile estetice. O anumită uzanță a unui obiect, un anumit mod de viață, particular și inconfundabil, trădează această creativitate funciară, această descoperire (inventare?) pe cont propriu a frumuseții lumii întregi, de către fiecare dintre noi. Creativitatea estetică, înțeleasă în sens particular, se manifestă în planul creativității artistice, într-o perspectivă concretă, aplicată, tehnică. De

aceea, grupa de obiective referitoare la dezvoltarea capacităților artistice cuprinde măsurile de depistare a aptitudinilor și de formare a deprinderilor și abilităților cerute de specificul creației fiecărei arte în parte. Aceste obiective se adresează tuturor elevilor, dar ele vor fi operaționalizate diferit, funcție de individualitățile cărora li se adresează: elevi fără performanțe artistice deosebite - elevi talentați pentru anumite arte. Toți copiii ar trebuie să fie introduși în chestiuni tehnice de primă instanță (de pildă, cum se desenează o natură statică, cum se obține efectul de perspectivă, cum se generează o gamă cromatică, cum se citește sau interpretează o partitură muzicală, cum se edifică un text literar etc.), în scopul dobândirii unei manevrabilități, deprinderi sau sensibilități generale într-o direcție sau alta - fie și pentru a experimenta dificultățile, rateurile, reușitele. Elevii care probează anumite disponibilități într-o zonă artistică, trebuie să fie orientați către acele rute sau ocazii educaționale care să le potențeze talentele pe care le anunță.

Întărirea capacității de conturare a propriei identități culturale

Într-o lume din ce în ce mai parcelată și mai împrăștiată, e nevoie de ratașarea persoanelor la complexe spirituale întremătoare, tonifiante, unificatoare. Inițierea în arte conduce și la racordarea individului la tradițiile spirituale ale comunității din care face parte, la delimitarea și conștientizarea unui anumit specific ce ține de istoria și tradițiile grupale, comunitare, naționale. Educația estetică conduce la o descoperire a unui bagaj cultural latent, ce poate propensa o anumită distinctivitate sau pregnanță spirituală a persoanei. Identitatea nu este o dimensiune ce se cere a fi minimizată sau camuflată ci, dimpotrivă, trebuie să devină o „pecete” ce trebuie promovată fără emfază, dar în mod deschis și demn. Demarcările sunt necesare în societatea prezentă pentru că astfel individul se regăsește într-o „matcă” sau „carcasă” culturală, se recunoaște în și prin alții, descoperă că este racordat la un ansamblu spiritual concret (prin literatura, pictura, muzica etc. create în spațiul cultural de apartenență), că ține de un predeterminat spiritual, că este așezat pe o „axă” culturală particulară, câștigând, astfel, sub aspectul congruenței și împlinirii existențiale. Bucuria artistică este dată și de această ocazie de conturare sau descoperire a interiorului cultural pe care îl purtăm.

Integrarea în umanitate prin cunoașterea și interiorizarea valorilor estetice universale.

Educația pentru frumosul artistic deschide calea cunoașterii și respectării alterității spirituale. Cu acest prilej, aflăm multe despre alții,

despre fondul ideatic, aspirațional sau comportamental al unor comunități din alte spații sau timpuri istorice. Educația estetică potențează comunicarea între civilizații și generații, pe o axă diacronică dar și sincronică, conducând la statuarea unei solidarități umane prin raportarea la un nucleu peren de valori universale. Limbajul artistic decantează și mediază constante valorice care dau seama de unitatea spirituală a umanității. Dincolo de multitudinea de forme și expresii, ce variază de la un context socio-istoric la altul, de la o perioadă la alta, de la un artist la altul, se poate descoperi un fundament comun de valori și opțiuni care conduc la o mai bună integrare a individului în umanitate. Pornind de la un astfel de fundament spiritual, se pot preveni neînțelegeri, se netezesc căile bune înțelegeri, se dezamorsează conflicte, se pun bazele unei armonii și păci universale. Arta, ca intenționalitate și tematizare, aduce în atenție preocupări și întrebări fundamentale care au traversat și animă umanitatea de peste tot și dintotdeauna.

Principiile educației estetice

Ca să ai succes în ralierea elevilor sau tinerilor la anumite conținuturi valorice, trebuie să știi să selectezi, să asamblezi, să reinterpretezi respectivul cumul de valori (cognitive, atitudinale, comportamentale), dar să și organizezi procesul educativ în conformitate cu principii de parcimonie și praxiologie didactică.

Se știe că principiul didactic exprimă constanța procedurală, elementul de continuitate care poate fi regăsit în mai multe situații de predare-învățare; acesta acționează ca o expresie a legității procesului educativ, a faptului că și în perimetrul acțiunii didactice se pot regăsi sau identifica raporturi esențiale, necesare, generale, relativ constante, reiterabile ce se cer a fi cunoscute și exploatate de actorii implicați, în primul rând de învățători și profesori. În urma acumulării unei experiențe în timp, s-au decantat anumite axiome procedurale, care, dovedindu-și eficacitatea, pot fi preluate ca atare, extinse și generalizate.

Impunându-se ca un reflex al complexității activității didactice, principiile didactice au totodată menirea de a-l instrumentaliza pe profesor cu un cumul normativ, pentru a evita, în acest fel, alunecarea pe panta improvizației și a unei desfășurări spontane, neroditoare. Recurgând la reguli prefixate, profesorul poate rezolva sarcini dificile, noi.

George Văideanu și Ștefan Bârsănescu, în lucrarea invocată, sugerează patru principii specifice educației estetice: a) principiul percepției profunde și creatoare, b) principiul percepției unitare a conținutului și a

formeii, c) principiul interdependenței operei cu biografia și epoca și d) principiul educării prin valori autentice (Bârsănescu, Văideanu, 1961, pp. 85-95). Plecând de la aceste repere, pe care le re-formulăm și re-ordonăm, mai propunem încă două, avansând următorul sistem de principii:

- a. principiul educației estetice prin raportare la valorile autentice;
- b. principiul receptării deschise și creatoare a valorile estetice (sau al coparticipării la generarea mesajului estetic);
- c. principiul integrării și al legăturilor inter-textuale dintre diferitele expresii estetice;
- d. principiul percepției unitare și dinamice a conținutului și formeii obiectului estetic;
- e. principiul situării și receptării contextuale a fenomenului estetic;
- f. principiul liberei dispoziții și adeziuni personalizate la experiențele estetice.

Principiul educației estetice prin raportare la valorile autentice

Acest principiu recomandă educatorilor utilizarea în educație a acelor valori validate ca atare de o anumită tradiție culturală, națională sau universală. Să însemne, oare, că educatorii nu au dreptul să propună și opere ale căror valori nu au fost validate încă de anumite instanțe? Nicidecum. Principiul nu este limitativ decât pentru falsele valori. În acest caz, profesorul însuși sau (împreună cu) elevii săi vor putea sancționa ca valoroasă ori nu opera la care ei se raportează. Dar, pentru aceasta, e nevoie de mult discernământ și competență culturală. Iar până aici, e o cale lungă. De regulă, profesorilor li se indică modele artistice ilustrative prin chiar conținutul învățământului, presupuse a fi valori incontestabile. Este calea cea mai comodă pentru profesor. Dar și plină de capcane. Ce te faci dacă instanțele supraetajate prescriu, inocent sau nu, alături de valori autentice și nonvalori? Sau dacă acestea nu au timpul obiectiv pentru a recomanda valorile nou create? Credem că profesorului îi revine obligația de a selecta și propune operativ cele mai reprezentative opere, inclusiv contemporane, adoptând de fiecare dată o atitudine axiologică față de conținutul învățământului. Iată, așadar, un argument în plus în favoarea formării formatorilor pentru educația estetică. Înainte de a-i educa pe alții, trebuie noi înșine să fim educați.

Unii autori întrevăd o funcție pedagogică până și în produsele Kitsch. „Ca să ajungi la bunul gust - scrie A. Moles - cea mai simplă cale este să treci prin prostul gust, printr-un proces de epurări succesive, adică

prin urcarea unei piramide a calității...” (1980, p.67). Credem însă că acest argument este discutabil, întrucât structurarea „bunului” gust nu se face în contrasens cu „prostul” gust, ci în sensul imprimat de gustul inițial: pornind de la premise ale bunului gust, trecând printr-un proces evolutiv de structurare a noi repere, care să lărgescă baza de susținere a gustului format. Dacă premisele sunt autentice, atunci și articulația viitoare va continua calitatea primelor repere. Așezarea, acum, în vecinătatea sau chiar în „inima” subproduselor culturale nu va garanta accesul, mai târziu, spre autentic, ci, mai degrabă, va determina o întărire a gustului pentru stimuli primi. Că e nevoie să arătăm copiilor, prin comparație, și opere false, este adevărat. Dar a-i „arunca” sau a-i lăsa la discreția falsului estetic, ca mai apoi să-i „ridicăm” la altitudinea valorilor autentice, considerăm că această strategie constituie un imens risc.

Principiul receptării deschise și creatoare a valorilor estetice (sau al coparticipării la generarea mesajului estetic)

Receptarea valorilor artistice presupune un efort participativ și o poziționare activă din partea elevilor. Opera de artă îngăduie și tinde să fie „împlinită”, „continuată”, „re-creată” ori de câte ori ea este interogată, receptată. Inepuizabilitatea ei constă în multitudinea de interpretări posibile pe care receptorii i le pot da prin acest joc hermeneutic infinit. Arta, ca limbaj universal, nu reprezintă o valoare în sine, ci în raport cu evaluările prin care, puțin câte puțin, se livrează oamenilor, fără a se „termina” vreodată. Ea vine în lume indeterminată și „indiferentă” din punct de vedere semantic, supunându-se aceluși principiu de neutralitate, invocat de Raymon Polin (1977, p.250). De aceea, atitudinea elevilor față de mesajul artistic trebuie să fie deschisă, comprehensivă, exploratorie iar receptarea trebuie să se sprijine pe degajarea acestui spațiu de extensii interpretative, creatoare. Acest mod de relaționare față de opera de artă ar putea prefigura viitoare paradigme de raportare față de întreaga existență. Cum afirmă Irena Wojnar, „atitudinea spiritului deschis este cea care permite alegerea mai bună a viitorului și trăirea din plin a momentului prezent. Această atitudine cuprinde mai multe elemente intim legate și interdependente: primul privește percepția, devenind mai atentă și mai ascuțită, grație antrenamentului artistic; al doilea reprezintă experiența în general, lărgită prin experiență estetică; al treilea se referă la cunoașterea îmbogățită și aprofundată prin contactul cu operele de artă; al patrulea element este spiritul creator, cel care poate amesteca cele trei elemente precedente și care este o consecință - mai ales - a activităților personale” (1963, p. 269). Prin

intermediul artei, învățăm să cuprindem, să imprimăm un sens înalt, prin înțelegere și simțire, întregii existențe.

Principiul integrării și al legăturilor inter-textuale dintre diferite expresii estetice

Există o completitudine și o integralitate în receptarea expresiilor artistice. Experiența estetică nu este unidirecțională, „pură”, nu pleacă doar de la un anumit obiect estetic. Atunci când vizăm o operă de artă, de pildă, trebuie să realizăm că aceasta aduce în atenție sau se mulează pe un motiv (adesea extra-artistic), se raportează la alte experiențe artistice anterioare sau co-prezente, se înscrie într-o „șesătură” de semnificații, „trage cu ochiul” sau actualizează și alte date semnificative pentru orizontul pe care îl invocă. Ca să „metabolizezi” o operă de artă sau să te bucuri de ea, trebuie să o pui alături sau să o completezi cu alte moduri de reprezentare, să evoci predeterminări, încercări, evoluții în zona respectivă. Arta actuală e mult mai compozită și mai complexă. Ea este deseori auto-reproductivă și auto-referențială; presupune mai multe etaje de decriptare care obligă la transcenderea obiectului estetic propriu-zis. Un obiect artistic trimite, de multe ori, la alte opere, la el însuși, la experiențe estetice relevante, la programe artistice, la idiosincrazii particulare, la paradigme ale cunoașterii sau culturii încetățenite. Ar putea fi decodificate aici doua registre: unul de suprafață (al antecedentelor artistice de ordin formal, tematic, stilistic, care produc experiențe de ordin estetic) și altul de profunzime (al ideilor, al paradigmelor, al „câmpului spiritual”). Este indicat ca în momentul prezentării unei opere să fie aduse în atenție și alte concretizări artistice, alte metamorfozări tematice, alte rezolvări stilistice. O operă se înscrie într-un câmp de efervescentă spirituală, într-o dinamică de ordin expresiv, iar determinarea „locului” ei în panopia culturală devine deosebit de importantă pentru identitatea, unicitatea și autenticitatea experienței estetice.

Principiul percepției unitare și dinamice a conținutului și formei obiectului estetic

Principiul invocat ne atenționează asupra conexării necesare dintre aspectele formale și cele de conținut în receptarea operei de artă. Orice conținut este „turnat” sau își „face” o formă adecvată, după cum și orice formă este formă a ceva (la limită, chiar a ei înseși). Fără a relua vechea discuție privitoare la opțiunea dintre ideea „artei pentru artă” și teza „artei cu tendință”, să spunem că deplasarea spre un pol (fie formal, fie „conținutist”) poate fi justificată în măsura în care această strategie dobândește o anumită semnificație în economia simbolizării și transfigurării

artistice. Sunt opere care trăiesc prin aspectele formale, dar există și lucrări ce mizează pe aspectele descriptiv-narative. Înțelegerea și explicarea de către educator a dialecticii dintre cele două aspecte reprezintă o premiză a receptării profunde, adecvate a operei și o posibilitate de apropiere a elevilor față de intimitatea fenomenologiei obiectului estetic.

Principiul situării și receptării contextuale a fenomenului estetic

O operă nu-și dezvăluie disponibilitățile decât prin corelațiile ce trebuie realizate între operă, creator și condițiile socio-culturale în care ea a fost creată și receptată. Orice produs cultural are o istorie a lui, care trebuie cunoscută și asumată în momentul contemplării. Receptarea contextuală a operei constituie o condiție care trebuie respectată de orice inițiator în educația estetică. A ține cont de viața și activitatea creatorului, de climatul cultural care a stimulat un anumit obiect de artă, de procesualitatea școlilor și curentelor artistice, de condițiile sociale și economice care au influențat direct sau indirect procesele de creație și receptare, toate acestea sunt direcții posibile de operaționalizare a principiului aflat în discuție. În același timp, schimbarea referențialului socio-cultural, din perspectiva căruia opera este „actualizată”, poate conduce la evidențierea a noi dimensiuni valorice, sensuri, înțelesuri. Opera nu se reduce numai la un înțeles dat (de autor, de climatul socio-cultural inițial), ci acumulează și „atribuiri” ce vin din perspectiva unui context prezent, ce poate aduce un supliment sau o modificare a sensurilor prime.

Principiul liberei dispoziții și adevărate personalizate la experiențele estetice

Receptarea autentică se bazează pe o liberă raportare la opera de artă, pe o rezonanță naturală dintre ceea ce aceasta oferă și ceea ce permite o anumită interioritate luată în datele ei. Nicio presiune dinafară, chiar dacă este justificată axiologic, nu are consecințe pozitive dacă interiorul nu este „amenajat” mai întâi și nu devine rezonant cu ceea ce se propune dinafară. Înainte de a propune ceva trebuie să te asiguri că „solul” este pregătit, că preexistă o anumită nevoie de frumos și de autentic, iar dacă situația nu este așa (și de cele mai multe ori nu este!) trebuie să ții cont de datele existente sau să creionezi, personalizat, o zonă de așteptare în raport cu ceea ce urmează să apară. În materie de artă, intimitatea, sensibilitatea și datul psihologic al persoanei vizate trebuie pe deplin respectate. Artă nu se impune, ci se propune ca o cale posibilă de descoperire a eului, de înfrumusețare a lui, de proiecție, consolidare și împlinire afectivă.

Experiența estetică trebuie să activeze și să scoată la lumină umanitatea din noi, constelația de valori pe care o purtăm fiecare. A armoniza universalitatea frumosului cu particularitatea unei existențe anume constituie cheia realizării unei educații estetice de calitate. Și, din acest punct de vedere, profilul, anvergura și nevoia intimă a individului nu pot fi ocolite.

Bibliografie

- Ascott, R. (2008). Pixels and particles: the path to syncretism. In M. Alexenberg, 2008, *Educating Artists for the Future: Learning at the Intersections of Art, Science, Technology and Culture Intellect Books*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Audet, C., Saint-Pierre, D. (1997). *Ecole et culture des liens à tisser, Les Editions de l'IQRC*. Quebec.
- Bârsănescu, Ș., Văideanu, G. (1961). *Educația estetică*, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București.
- Bordeaux, M.-C., Deschamps, F. (2013). *Education artistique, l'éternel retour? Une ambition nationale à l'épreuve des territoires*. Paris: Editions de L'Atribut.
- Cucoș, C. (2014). *Educația estetică*. Iași: Editura Polirom.
- Dufrenne, M. (1981). *Esthétique et philosophie, Tome 3*. Paris: Ed. Klincksieck.
- Dufrenne, M. (1986). Arta, în *Interdisciplinaritatea și științele umane*. București: Editura Politică.
- Lockwood, D. (2012). Troix enjeux: dissemination, mutualisation, formation. In Pire, Jean-Miguel (coord), *L'art à l'école. Reconcilier le sens et la sensibilité*, Haut Conseil de l'Education Artistique et Culturelle, Direction de l'information légale et administrative, Paris.
- Moles, A. (1980). *Psihologia Kitsch-ului*. București: Ed. Meridiane.
- Polin, R. (1977). *La création des valeurs*. Paris: Libraires Philosophique.
- Pringle, E. (2009). The Artist as Educator: Examining Relationships between Art Practice and Pedagogy in the *Gallery Context*, 1 April, Tate Papers Issue 11, în <http://www.tate.org.uk/research/publications/tate-papers/artist-educator-examining-relationships-between-art-practice-and>
- Văideanu, G. (1967). *Cultura estetică școlară*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Văideanu, G. (1988). *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Politică.
- Wojnar, I. (1963). *Esthétique et pédagogie*. Paris: PUF.